

ประชุมบทเพลงไทยเดิม

ภาค ๑

นางอรุณ ลักษณะปรีชา กับ บุตรีธิดา

พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ

พันตรี หลวงลักษณะปรีชา

(ภู หุราพันธ์)

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๓

ประชุมบทเพลงไทยเดิม

ภาค ๑

นางอรุณ ลักษณะปรีชา กับ บุตรีตา
พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ
พันตรี หลวงลักษณะปรีชา

(ภู่ หุราพันธ์)

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๓

คำนำ

พ.อ. น. ตำราหุประพันธ์ รับมอบฉันทะจาก
เจ้าภาพงานพระราชทานเพลิงศพ พ.ศ. หลวงดักษณ
ปรีชา (ภู หราพันธ์) ให้มาคิดต่อกับกรมศิลปากร
ขอเรื่องหนังสือสำหรับพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานนี้ และ
แสดงความจริงใจว่า เนื่องด้วย พ.ศ. หลวงดักษณ
ปรีชา เมือยังมีชีวิตอยู่ เป็นผู้สนใจในวิชาขับร้อง
เพลงไทยเป็นอย่างยิ่งผู้หนึ่ง จึงใคร่จะได้บันทึกคำนำ
ต่าง ๆ อันเป็นเนื้อร้องของเพลงไทยแต่โบราณ ซึ่ง
นักร้องยังใช้ร้องกันอยู่แพร่หลายในเวลานี้ ขอให้กรม
ศิลปากรช่วยรวบรวมให้พอสมควรที่จะพิมพ์เป็นเล่ม
สมุดได้สักเล่ม ๑ และขอให้ช่วยตรวจสอบที่มาของ
บทคำนำนั้น ๆ แล้วหมายเหตุไว้ด้วย ว่าเป็นบทที่คิด
หรือดัดแปลงหรือมีเค้าเงื่อนมาจากหนังสือเรื่องอะไร
กรมศิลปากรจึงให้เจ้าหน้าที่ รวบรวมและตรวจสอบ
ให้คำมประสงค์ ได้บทคำนำอันเป็นเนื้อร้องของเพลง
ไทยต่าง ๆ รวม ๒๒ บท ให้ชื่อว่า “ประชุมบทเพลง
ไทยเดิม ภาค ๑” บทคำนำเหล่านี้พ่วงดังเกตุว่า บางบท

มถอยคำบางคำหรือบางวรรคไม่ตรงกับ ในหนังสือ
เรื่องเดิม ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ

๓. หนังสือฉบับนี้อาจชำระแก้ไขกันเสียในภายหลัง หรือ
จำกันั้นมาผิดเพี้ยน ๔. เพราะท่านผู้แต่งกคคิ ท่านจง
ใจแก้อยู่คำเพื่อให้เข้ากับทำนอง ได้เหมาะเจาะ และ
ไพเราะ บทใหม่มีถ้อยคำต่างจากในหนังสือเรื่องเดิม
ได้คิดบทในหนังสือเรื่องเดิมมาลงไว้ให้ด้วย เพื่อ
เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างกัน

กรมศิลปากรขออนุโมทนา ในกุศลเจตนาของ
เจ้าภาพที่พิมพ์หนังสือนี้แจกเป็นสาธารณประโยชน์
ทั้งเป็นการรักษาสัมบัติ ของชาติไว้ไม่ให้เสื่อมสูญ
หวังว่าผู้รับหนังสือไปอ่านคงจะมีความยินดีและอนุ-
โมทนาโดยทั่วกัน

กรมศิลปากร

๒๒ ตุลาคม ๒๔๕๑

พันตรี หลวงลักษณปรีชา
(ภู่ หุราพันธ์)

ชาติ - 3 พฤษภาคม 2425

มรณะ - 9 สิงหาคม 2482

ประวัติ

พันตรี หลวงลักษณะปรีชา
(ภู หุราพันธ์)

พันตรี หลวงลักษณะปรีชา (ภู หุราพันธ์)
เกิด เมื่อ วันพุธ ที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๕
ตรงกับแรม ๑ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเมีย จุลศักราช
๑๒๔๔ ณ บ้านตำบลสพานเสียว อำเภอ
พระราชวัง จังหวัดพระนคร เป็นบุตรพันโท
พระประมวญประมาณพล (พัน หุราพันธ์) และ
นางแห้ว ประมวญประมาณพล เริ่มเรียนหนังสือ
ไทย, คำนวน, เลข, ลูกคิด กับบิดาที่บ้านเมื่อ
อายุ ๕ ปี ถึง พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้เข้ารับราชการเป็น
เสมียนศาลจังหวัดสมุทรปราการ รับพระราชทาน
เงินเดือนๆ ละ ๒๐ บาท และปฏิบัติหน้าที่
ราชการเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นด้วยความมานะบาก
บั่นและอดทน จนในที่สุดได้เลื่อนขึ้นเป็นจ่าศาล

จังหวัดพระประแดง ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ รับ
พระราชทานเงินเดือน ๆ ละ ๖๐ บาท แต่ได้ลา
ออกเสีย เมื่อ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๖ มา
ประกอบอาชีพทนายความที่จังหวัด พระประแดง
นั่นเอง

ครั้นรุ่งขึ้นปี พ.ศ. ๒๔๔๗ มีการสอบคัด
เลือกวิชาสามัญ เพื่อบรรจุเข้ารับราชการในกรม
ยุทธนาธิการ หลวงลักษณปริชา ได้สมัครเข้า
สอบได้ และได้เข้ารับราชการตำแหน่งเสมียน
จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้เข้าสอบแข่งขัน เลื่อน
ตำแหน่งในกรมปลัดทัพบก กรมยุทธนาธิการ
สอบได้คะแนนดี ได้เลื่อนขึ้นในตำแหน่งเสมียน
ของกรมปลัดทัพบกเป็นเสมียนตรี รับพระราช-
ทานเงินเดือน ๆ ละ ๒๐ บาท มาจนถึง พ.ศ. ๒๔๔๙
ได้เลื่อนขึ้นดำรงราชการ ในหน้าที่นายเวรกรม
พระธรรมนูญทหารบก กระทรวงกลาโหม รับ
เงินเดือน ๆ ละ ๖๐ บาท และต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๕๐
ก็ได้เลื่อนขึ้นเป็นชั้นนายทหารสัญญาบัตร ว่าที่
นายร้อยตรี

ก

หลวงลักษณปรีชา ปฏิบัติหน้าที่ราชการ
ด้วย ความเรียบร้อย และราบรื่น มาจนถึง
พ.ศ. ๒๔๕๓ ก็ได้เลื่อนขึ้นเป็นหัวหน้าแผนกที่ ๑
กรมพระธรรมนูญทหารบก และเลื่อนยศตลอด
มาจนเป็นร้อยเอกในขั้นนั้น ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๕๕
ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนลักษณปรีชา
พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้ย้ายไปเป็นนายทหารคนสนิทของ
สมเด็จพระธรรมนูญทหารบก และ พ.ศ. ๒๔๖๒
ก็ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์ขึ้น เป็น หลวงใน นามเดิม
ครั้นต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๗๑ ย้ายมาเป็นหัวหน้า
แผนกที่ ๒ กรมเสมียนตราทหารบก เลื่อนยศ
เป็นพันตรี รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยา-
ภรณ์จักรภรณ์มงกุฎสยาม และได้ อยู่ใน ตำแหน่ง
จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ ครบเกษณอายุ
ราชการพอดี ก็ออกจากประจำการเป็นนายทหาร
นอกราชการ รับพระราชทานบำนาญสังกัดบก
จังหวัดทหารบก กรุงเทพฯ จนถึงวันมรณกรรม
พันตรี หลวงลักษณปรีชา ได้ทำการสมรส

กับนางสาวอรุณ ดิษยบุตร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕
และม่อนกรรยา อีก คน หนึ่ง ซ่อนนางสาวจันทร์
สังข์นาย รวมบุตรธิดาของหลวงลักษณปรีชา
ทั้งสิ้น ๑๔ คน ถึงแก่กรรมไปแล้ว ๔ คน คงมี
ชีวิตอยู่ในเวลานี้ ๑๐ คน คือ

๑. เรืออากาศเอก ภูมิ หุราพันธ์
๒. นางสาวดวงสุดา หุราพันธ์
๓. จ่าอากาศตรี นท หุราพันธ์
๔. นางสาววรลักษณ หุราพันธ์
๕. นายนคร หุราพันธ์
๖. นายจำลอง หุราพันธ์
๗. นางนิตยา เกษมโส
๘. นางสาวอาภา หุราพันธ์
๙. นายจิรวุฒิ หุราพันธ์
๑๐. นางสาวยาใจ หุราพันธ์
๑๑. นายอำพล หุราพันธ์
๑๒. นางสาวดารา หุราพันธ์
๑๓. นางสาวเจิมจิตต์ หุราพันธ์
๑๔. เด็กชาย ดนัย หุราพันธ์

พันตรี หลวงลักษณปรีชา เป็นผู้มีนิสัย
ใจเย็น ละเอียด โอบอ้อมอารีย์ และอดทนมานะ
บากบั่นอย่างยอดเยี่ยม สมเป็นตัวอย่างอันดีของ
สกุลหุราพันธ์ หลวงลักษณปรีชาได้สร้างตนขึ้น
มาด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง ด้วยอำนาจแห่ง
อุตสาหกรรมวิริยอันแรงกล้า ส่งผลให้หลวงลักษณ
ปรีชาได้เป็น นายทหารชั้นผู้ใหญ่ คนหนึ่งของ
กระทรวงกลาโหม กอบด้วย ความมีศีลธรรม
ใจบุญกุศล จึงมีเพื่อนฝูงญาติมิตรพากันรักใคร่
อยู่ทั่วไป ความเป็น คน ละเอียด ปรานี ของ
หลวงลักษณปรีชานั้น ทำให้ใคร ๆ รู้จักและยก
ย่องกันมาก แม้สมัยเมื่อออกมารับพระราชทาน
บำนาญอยู่บ้านแล้ว ก็เป็นธุระจัดงานบ้านเรือน
ในฐานะ “แม่บ้าน” ด้วยตนเองตลอด ทั้งนี้
เพราะนางเอง หลวงลักษณปรีชาต้องไป ปฏิบัติราช-
การประจำวัน ในหน้าที่ครูใหญ่ โรงเรียนช่าง
เย็บเสื้อผ้าวัดหงส์ จังหวัดธนบุรี

๑
หลวงลักษณปรีชา พอใจและใฝ่ใจใน
สังกัดวิชาเป็นงานอดิเรก และเป็นมือหนึ่งใน
การคัดจะเข้เครื่องสายไทย ตลอดมา หลวง
ลักษณปรีชาสนใจและรักการบรรเลงในบทเพลง
ไทยเดิมเป็นใหญ่ยิ่งกว่า เพลงปัจจุบัน ฉะนั้น
บุตร ภรรยา ผู้เป็นเจ้าภาพของงาน พระราชทาน
เพลิงศพครั้งนี้ จึงพร้อมใจกันขอให้ราชบัณฑิตย
สภา โดย กรมศิลปากร เป็นเจ้าหน้าที่ รวบรวม
บทเพลงไทยเดิมเท่าที่จะหาได้ พร้อมกับบอกที่
มาของบทเพลงนั้นๆ เป็นอนุสรณ์ ซึ่งกรม
ศิลปากรได้กรุณาจัดทำให้เป็นเล่มสมุด แจกใน
งานนี้ ดังปรากฏ ณ บัดนี้

พันตรี หลวงลักษณปรีชา บ่วยด้วยโรค
ไทฟอยด์ และเส้นฝอยโลหิตในสมองแตก ถึง
แก่กรรม เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ณ
บ้านเลขที่ ๕๓๐ ตรอกวัดใหม่อมตรส พระนคร
สิริรวมชนมาอยู่ได้ ๕๗ ปี ๓ เดือน ๖ วัน

ประชุมบทเพลงไทยเดิม

(๑) พะม่าห้าท่อน

บทร้องกันทั่วไป

๑. เดินทางมาในหว่างกระถางไม้

ดอกใบรูกษชาติตาขิ้น

๒. ลมหวนเกสรเมื่อค่อนคิน

ชนชั้นชุกถิ่นถวิลใจ

๓. จัมปาเทศเกิดแก้วพิกุลแกม

ยี่สุนแซมสายหยุดพุดไสว

๔. พยอมยงค์ตัดทรงสมละไม

ชั้นในไว้กรงสาริกา

๕. นกแก้วจับคอนแล้วนอนเฉย

เจ้าแก้วเอ๋ยสาวรักเจ้าหนักหนา ฯ

บทในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

๑ โจนลงกลางชานร้านดอกไม้
 ของขุนช้างปลูกไว้อยู่ด้ายดิน
 รวยรสเกสรเมื่อก่อนกิน
 ชื่นชื่นลมชายสบายใจ
 กระถางแถวแถวเกิดพิกุลแกม
 ยี่สุ่นแซมมะสังัดตัดดูไสว
 สมอรัตติตทรวงสมละไม
 ตะขบข่อยคัดไว้อึงหวนกัน
 ตะโกนาทั้งกิ่งประกบยอด
 แสงทวยทออินพรมนมนสวรรค์ ฯ

(ขุนช้างขุนแผน ฉบับหอฯ พิมพ์ครั้งที่ ๓ เล่ม ๒ หน้า ๕๓)

(๒) พระยาโคก

บทที่ร้องกันทั่วไป

๑ เหลือบเห็นพระไวยอ้าไลยพ้อ
 นำพระเนตรคลอคลอถึงขุนแผน
 เป็นทหารพลาญย่อยมาร้อยแดน

พระกริ้วแก่นตรัสสั่งพระไวยพลัน ฯ
บทในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

๑ พระองค์เห็นพระไวยอาลัยพ่อ
 นำพระเนตรคลอคลอถึงขุนแผน
 ยอดทหารพลญ้อยอมาร้อยแดน
 กริ้วแก่นตรัสสั่งพระไวยพลัน ฯ
 (ขุนช้างขุนแผน ฉบับหอฯ พิมพ์ครั้งที่ ๓ เล่ม ๓ หน้า ๔๐๕)

(๓) จรเข้หางยาว

๑. ไม่เกรงองค์นรินทร์ ปั่นนเรศ
 ๒. อันเรื่องเดชเกรียงไกรมไหศวรรย์
 ๓. อันมาณพจบเจนนสะกาพะนัน
 ไครหมายมั่นมุ่งมาดให้มามี
 ๑. เธอก็เป็นพระยาครุฑอมเดช
 ๒. นิสสัยเพศพงศักราชปักขี
 ๓. เนาสถานวิมานสิมพลี
- พระบารมีอบรมสะสมมา ฯ

(ถากี่คำกลอน)

๕

(๕) ทะแย

๑. โอ้วเจ้าดวงมณฑาทอง
ไฉนน้องจึงมาร้างเสนาหา
๒. พดิ่งจิตต์ คิดอยู่ทุกเวลา
จะรับแก้วแววตาไปเวียงไชย
๑. จะอุปภิเศกให้เป็นเอกมเหสี
ในสุวรรณธานีเป็นใหญ่
๒. ควรหรือมาสลัดตัดอาลัย
จะมาทิ้งพี่ไว้อยู่เดียวดาย ฯ
(นัยว่ามณีสรวงศ์ แต่ยังค้นไม่พบ)

(๕) สืบท

บทที่ร้องกันทั่วไป

๑. เดินทางมาในกลางพนาเวศ
ภูวเรศรัญจวนครวญหา
๒. ให้คนนั่งถั่งแก้วกัลยา
พระราชาทูทักษณ์กัณฑ์ทรวง

๑. เหลือบคู่มือบุหรงในดงดอน
ไม่ร้องร่อนจับเจ้าเหงาง่วง
๒. อันมิ่งไม้ที่ออกเป็นดอกดวง
ก็โรยร่วงเหี่ยวแห้งไม้แบ่งบาน ฯ

บทในบทละครเรื่องอิเหนา

๑. เดินทางกลางป่าพนาเวศ
ภูเรศรัญจวนหวนหา
ให้คั่นถึงแก้วกัลยา
พระราชาทูขันนักรบ
เหลือบคู่มือบุหรงในดงดอน
ไม่ร้องร่อนจับเจ้าเหงาง่วง
อันมิ่งไม้ที่ออกดอกดวง
ก็โรยร่วงเหี่ยวแห้งไม้แบ่งบาน ฯ

(อิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ เล่ม ๒ หน้า ๒๑๕)

(๖) บท

บทที่ร้องกันทั่วไป

๑. ครนคำสนธยารাত্রีกาล
เผยม่านออกชมแสงบุหลัน

๒. ทรงกลดหมดเมฆอยู่พรายพรรณ
แสงจันทร์จับแสงรถทรง

๑. แสงโคมประทีปทองส่องสว่าง
กระจำงจับพุ่มไม้ไพเราะหง

๒. พวงพยอมหอมหวานลำดวนดง
หอมกลิ่นประยงค์โยทะกา ฯ

บทในบทละครเรื่องอิเหนา

๑ ครั้นคำสนธยารাত্রีกาล
จึงเผยม่านออกชมแสงบhattan
ทรงกลดหมดเมฆพรายพรรณ
แสงจันทร์จับแสงรถทรง
แสงโคมประทีปทองส่องสว่าง
กระจำงจับพุ่มไม้ไพเราะหง
ดอกพยอมหอมหวานลำดวนดง
สาวหยุดประยงค์ โยทะกา ฯ

(อิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ เล่ม ๒ หน้า ๓๔๕)

(๗) เขมรบกแก้ว

๑ นกน้อย

ช่างพูดจ้อยเจนนัดชาติภาษา
 ขรรเลงลานหวานหูวิญญา
 เหมือนจะพาให้สบายวายคำนึง
 ยืนลำน้าชาทำนองแต่สองอย่าง
 ไม่เปลี่ยนบ้างจนจะเบื่อเหลือคิดถึง
 เคยฟังขับจับจิตต์ติดทรวงกริ่ง
 ปี่มประหนึ่งกลบสำเนียงเสียงนกเอ๋ย ฯ
 (พระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๕)

(๘) ใบโคล้ง

๑. เสียดายดวงพวงผกาหน้าใจเอ๋ย
 เหมือนต้นเตยไร่กลิ่นสิ้นเกสร
 ภูรินบินมาอยู่เวียนวอน
 อรชรช่อผกาจะราโรย
๒. แมลงภู่ทองล่องเลยไปเขยอื่น
 มีมาชนชู้ชวนให้หวานโหย

๓. หนวนำค่างพรางพรมเมื่อลมโซบ
 อาตุรโดยเหมือนมาลพวงนเอย
 ๔. ถ้าแม่น้ำไม่ไหนจะมี ปราณเอย ฯ
 (บทเล่า)

(๕) แล่นเสนาะ

๑. สักรวาแสนเสียดายที่หมายมาด
 เสียดายนชสดสวดีเพียงขาดจิตต์
 ๒. เสียดายด้วยมิได้ชมให้สมคิด
 เสียดายด้วยมิได้ ชิตสนิทนาง
 หอมอะไรที่ไหนดนอ
 อ้อที่กอ – กอระก้านั้นเป็นไร
 หอมระก้านั้นฤยังจำกลิ่นได้
 ช่างชื่นหัวใจจริงเจียวเอย ฯ
 ๑. เสียดายแต่น้ำเสียงสำเนียงน้อง
 เสียดายลำที่ไถร่องจะหมองหมาง
 ๒. เสียดายด้วยไมตรีจะจืดจาง
 เสียดายรักจักต้องร้างเสียแล้วเอย
 หนาวลมนั้นจะห่มผ้า

ถ้าแม่หนาวฟ้าฉันจะผิงไฟ
 นี่หนาวอารมณ์มีอะไรจะห่มอะไร
 ช่วงหนาวจับใจเสียจริงเจี๊ยะเอ๋ย. ฯ

(บทเก่า)

(๑๑) นาคเกี้ยว

๑. (จะ) กินข้าวนั่งเคล้าอยู่คอยท่า
 ให้พื้มนั่งกินด้วยกันก่อน
 ครั้นเมื่อยไม่กินพร้อมพ่อย่อมวอน
 บั้นบื้อนปลอบปล้มประโลมใจ
๒. เห็นเขาเป็นผัวเมียกันมาหนัก
 จะรักเหมือน (พ่อ) รักพื้มน่าไม่
 พ่อมาต้องเด็ดรักหักไป
 ทำไมจะได้ของรักไปเซยชม
๓. เป็นจนจิตต์กลัวผิดไปไม่ได้
 จนใจพ่อเอาไปแต่ผ้าห่ม
 ในกลางไพร (พ่อ) จะได้ประครองชม
 สุดตรมอกตื่นอยู่เดี๋ยวตาย

๒. เมียจะนอนคนเดียวกะไรรอด
ใครจะกอดพินนอนให้หนาวหาย
เคยแอบแนบข้างไม่ห่างกาย
เมียจะตายแล้วพ่อทลกระหม่อมเมีย ๆ
(ขุนช้างขุนแผน ฉบับหอ ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๓ เล่ม ๑ หน้า ๑๘๒)

(๑๑) เขมรโพธิสัตว์

๑. โอ้พ่อพลายสายสวาดของน้องเอ๋ย
ไม่เคยเลยจะห่างเหินหา
๒. มานอนหอดด้วยน้องสองเวลา
พ่อเคยพาพินพุดพิไรวอน
๓. นนนชชกสัพยอก
ยั่วหยอกมิใครให้ไปไกลหมอน
แขนซ้ายเคยให้เมียหนุนนอน
เห็นเมียร้อนพ่อก็พัดกระพ้อลม (๑)
(ขุนช้างขุนแผน ฉบับหอ ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๓ เล่ม ๑ หน้า ๑๘๒)

(๑) บางท่านร้องว่า เข้าหยอกดังจะกลืนไม่ไกลหมอน
แขนซ้ายเคยหนุนให้เมียนอน
เมื่อยามร้อนพ่อก็พัดกระพ้อลม ๆ

(๑๒) เขมรราชบุรี

๑. ชรอยกรรมจำพราโกให้จាកไป
จะผ่อนผันฉันใดนอกเอ๋ย
แม่นเขามิสงสัยไม่ไปเลย
จะอยู่เชยชมแก้วกัลยา

๒. หอมกลิ่นกล้วยไม้ที่ไกลทาง
เหมือนกลิ่นสะไบบางชนิดฐา ฯ

(อิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ เล่ม ๒ หน้า ๒๑๘)

(๑๓) เทพบรรทม

๑. สาวสวรรค์กัลยาเป็นข้าบาท
บำผองค้เทวราชอันเรื่องศรี
ได้ทรงฟังวังเวงเพลงดนตรี
สำหรับที่เทวันเรอบรรทม
๒. องค์เทวราชของข้าบาทนเอย
พระกรเกยแขนยทอง
เสียงพิณพาทย์ระนาดฆ้อง
เสนาะก้องอยู่วังเวง

๑๒

นภาพนเสียงกรนเครง
ได้ทรงฟังวังเวงเพลงสวรค์ นเอย ฯ
(บทเก่า ม.ร.ว. หัตถ์ แต่ง)

(๑๔) เทพนิมิตร

๑. พระทรงฟังวังเวงด้วยเพลงขับ
ทั้งร้องรับคัดค้านด้วยพิณสี
๒. เสนาะคำลาทีพวารี
หวนประวัดกษัตริย์ตรอมฤทัย
๑. บรรทมแนบแอบเชนยคนึงนิก
หวนรำลึกถึงเจ้ายอดพิสมัย
๒. ไห้วังเหงาเศร้าสร้อยละห้อยใจ
ยิ่งฟังไปก็ยิ่งเพราะเสนาะเอย ฯ

(บทเก่า)

(๑๕) แป๊ะ

๑. คิดไปใจหายไม่วายโศก
เหมือนเดือนดับลับโลกไม่แลเห็น

๒. จะแลเหลียวเปลี่ยวเปล้าเศร้าทรงเย็น
ไหนจะเว้นไศกาแสนอาดูร
หอมอะไรที่ในสวน

หอมดอกลำควนกระดังงา
หอมกระถินกลิ่นจัมปา
หอมเมื่อเวลาเย็นเอย

๑. ออกเอยหมายเชยก็แลดับ
เหมือนเดือนดับลับโลกก็เห็นสูญ

๒. ยิ่งซ้ำไศกโรครักมาเพิ่มพูน
ไอ้จะสูญสิ้นข้อเจียวฤๅเอย
หอมอะไรที่ในดง

หอมดอกประยงค์นางแย้ม
หอมพิภุถย์สุนัแซม
หอมไม้แรมโรยเอย ฯ

(บทเก่า)

(๑๖) ตะลุ่มโปง

๑. จวนจะแจ้งแสงเดือนคร้าม

ประจํายามระยัับจ้บเวหา
 ๒. แสนวิตกกอกเอ็ยจะเลยลา
 เสียดาบรสปงานัยังอวรณ์
 (บทเก่า)

(๑๗) สวรรณี

บทที่ร่อกันทั่วไป

๑. น้อยเอ็ยวาจาช่างน่ารัก
 เสนาณักน้ำคำร่าเสียดสี
 ๒. ป้มจะกลืนซ้นใจในวาที่
 เสียดาบแต่ยังไม่มีคู่ภิรมย์
 ๓. แม้นชายใดได้อยู่เป็นคู่ครอง
 จะแนบน้องเซยชิดสนิทสนม
 พ้จะอยู่สู้รักไม่แรมชม
 มิใช่ลมลงน้อให้หมองใจ ฯ
- บทในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน
 น้อยฤพุดจาช่างน่ารัก

เสนาะนักนาคำเจ้าเสียดสี
 ปีมะกลืนชันใจในวาท
 สงสารด้วยยังไม่มีคุณิรมย์
 แม้นชายใดได้อยู่เป็นคู่ครอง
 จะแนบน้องเชยชิดสนิทสนม
 พี่จะอยู่สู้รักไม่แรมชม
 มิใช่ลบลวงน้องอย่าหมองใจ ๆ

(ขุนช้างขุนแผน ฉบับหอฯ พิมพ์ครั้งที่ ๓ เล่ม ๒ หน้า ๖๑)

(๑๔) แยกมอญ

๑. พระทรงลักษณ์ (๑)
 งามพัศตร์ผ่องเพียงดวงบหลัน
๒. สारพัดพร้อมพรั่งทุกสิ่งอัน
 วิไลวรรณอ่อนแอ่นเอวกลม
๓. อันนารีที่เป็นหน่อกระษัตริย์ชาติ
 จะสนิทพิศวาสไม้งามสม ๆ

(อิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ เล่ม ๒ หน้า ๓๓๔)

(๑) บทพระราชนิพนธ์ ว่า “พระเอษพระทรงลักษณ์”

(๑๕) ลาวดำเนินทราย

๑ เป็นเวลาดึกหนักหนาอยู่แล้วหนอ
 จะรื้อร้องเล่นเป็นห่วงๆ
 เหมือนเกสรโกสุมทุกพุ่มพวง
 จะแรมร่วงโรยรำน่าเสียดาย
 โอ้อ้ออกเอ๋ยกรรม
 ออกเอ๋ยจะทำเป็นฉันท
 แม้ไม่มีห่วงบ่วงโย
 ตัวฉันไม่ไปเลยเอ๋ย
 เป็นกรรมจำพรากรจำจากจำไกล
 จำจิตต์ จำใจจำจากจำไกลกันเอ๋ย ฯ

๑ นิจาเอ๋ยเราเคยสรวลสำรวลเล่น
 จะจากไปมิได้เว้นน้ำใจหาย
 ค่อยอยู่เกิดกัลยาอย่าอันตราย
 ขอลาเดือนเคลื่อนคลายไปก่อนเอ๋ย
 โอ้อ้อแสนเสียดาย
 โอ้อ้อเสียดายนัก

จะต้องหักใจ
 ใจเอ๋ยจะขาดลงรอน ๆ
 ด้วยแสนอาวรณ์จริงเอ๋ย
 หวานใจหนอบเมื่อน้ำคำ
 หวานประจำ
 หวานอยู่ในน้ำคำเอ๋ย ฯ
 (บทเล่า)

(๒๐) ลมพัดชายเขา

บทที่ร้องกันทั่วไป

๑. เวลาเด็กเดือนตวิหคร้อง
 ระวงไพรไก่อ้องกระชั้นขึ้น
๒. เสียงดเหว่าเราร้องไพรวัน
 พระหวนหวนทรวงสท่อนถอนฤไทย
๑. พระเลื่อมองค์ทรงทอดพระเนตรหา
 เจ้าตามมาเรียกพี่ๆไฉน
๒. ลมหวานอวลกลิ่นสุมไฉน
 หอมเหมือนกลิ่นสะไบบังอร ฯ

บทในบทละครเรื่องอิเหนา

๑ เวลาเด็กเดือนตกรกร้อง
ระวังไพรไถ่ก้องกระชั้นขึ้น
เสียงดูเหวว่าเราเรียกหากัน
ฟังหวั่นว่าเสียงทรมานไว
พระลูกขนเหลืองแลชะเง้อหา
เจ้าตามมาร้องเรียกฤๅไหน
ลมช่วยรวยรสสมาโดย
หอมเหมือนกลิ่นสะไบบังอร ฯ
(อิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ เล่ม ๒ หน้า ๔)

(๒๑) ปลาทอง

๑ ดอกรัก
รูปทรงวงพักรตร์ กิ่งงามสม
ท่วงทีกริยาดูน่าชม
ดั่งล่องลมลอยฟ้ามาสู่วัง
ดอกเอยดอกสร้อย
งามแลล้นแหล่ช้อยดูหยดย้อยจริงเอย
เหมือนเกสรโกสุมทุกพุ่มพวง

ล่อยอยู่ในห้วงชลาไโดย
 บุญน้อยต้องล่อยไป
 อักสั๊กเมื่อไรจะกลับมา ฯ

๑ แม่นได้โถมงามทรมสวาคี
 ไม่นิราศเรศร้างเหมือนปางหลัง
 จะแนบนอนบนสุวรรณบัลลังก์
 ไปไหนนึ่งเคียงข้างไม่ห่างกาย
 ดอกเอยดอกมะปราง
 รักจริงจริงไม่ทิ้งขว้างจะรักไม่ร้างเลยเอย
 เช่เสียงเรไรร้อนรื่อง
 ถูกลมแล้วก็ล่องลมไป
 ดอกสร้อยสุมาไโดย
 รักแล้วไม่ไกลเลยเอย ฯ

(บทเก่า)

(๒๒) นกขมิ้น

๑ เจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อน
 ลำแล้วเจ้าจะนอนที่รังไหน

นอนไหนนอนได้
 สุ่มทุมพุ่มไม้ที่เกยนอน
 ลมพัดมาอ่อน ๆ
 เจ้าก็ร่อนไปตามลมเอ๋ย
 ดอกเอ๋ยดอกขจร
 นกขมิ้นเหลืองอ่อน
 คำแล้วจะนอนไหนเอ๋ย ฯ
 (บทเล่า)

พิมพ์ที่ ร.พ. ไทยพิทยา ถนนตะนาว พระนคร
 นายเจือ หลิมสาโรช เจ้าของผู้จัดการ
 นายสำเนา ชงใส ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๔๘๑